

Т. К. Бутурова

*студ. II курсу магістратури економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ВБИВСТВА В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Визначення поняття та ознак вважається обов'язковим ступенем у характеристиці явища або поняття. Це дозволяє виділяти його особливі риси та відмежувати від суміжних. Крім того, виокремлення і вірне тлумачення ознак, що притаманні будь-якому явищу або поняттю, є необхідною умовою точного його застосування та виключення помилок при кваліфікації діянь.

Саме дослідженню поняття «вбивство» було приділено багато уваги в роботах науковців, серед яких можна зазначити праці С. С. Яценка, В. О. Навроцького, М. П. Короленко, В. О. Глушкова та ін.

Однак, незважаючи на існуючі дослідження, автори не прийшли до єдиної думки щодо визначення аналізованого поняття та характеристики ознак, що йому притаманні.

Нормативне визначення поняття вбивства в законодавстві України до прийняття Кримінального кодексу України 2001 р. (далі – КК України) було відсутнє. Але вчені намагалися його сформулювати на теоретичному рівні.

Дехто з науковців вважає, що вбивство – це протиправне умисне чи з необережності позбавлення життя іншої людини [1 с. 6]. В. О. Навроцький визначав вбивство як протиправне винне насильницьке позбавлення життя іншої людини [2, с. 146]. М. П. Короленко надавав таке визначення: «вбивство – умисне протиправне позбавлення життя іншої особи» [3, с. 37]. За визначенням Ю. В. Александрова та С. С. Яценка, це – «винне кримінально каране посягання на життя іншої людини, що заподіює їй смерть» [4, с. 132].

Згідно до чинного кримінального законодавства, а саме ч. 1 ст. 115 КК України вбивством є умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині [5, ст. 115]. Порівнюючи з Кримінальним Кодексом 1960 р. це визначення безумовно є кроком уперед, але не можна не помітити окремі недоліки та помилки, які допущені при цьому законодавцем.

Стаття 115 КК України визначає поняття «умисне вбивство». Виходячи з наведеного визначення, вбивство – це завжди умисне діяння. Але законодавець сам собі заперечує, тому що включив у КК України ст. 119, яка має назву «Вбивство через необережність». Таким чином, якщо підставити наведене в ч. 1 ст. 115 КК України визначення в назву та диспозицію ч. 1 ст. 119 КК України, тоді отримаємо: «умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, вчинене через необережність». Помилка є очевидною і на неї вже неодноразово звертали увагу чимало науковців.

В. Мамчур вважає, що вбивство має бути визначено в законі лише як умисне позбавлення життя іншої людини. А в тій статті КК України, яка передбачає відповідальність за необережне позбавлення життя іншої людини, необхідно вжити формулювання «заподіяння смерті» замість поняття «вбивство» [6, с. 72].

Для визначення поняття «вбивство» потрібно дослідити ознаки, які йому притаманні. На підставі аналізу чинного законодавства, ознаками вбивства вважається: 1) наявність умислу на вчинення вбивства; 2) воно є протиправним діянням; 3) заподіяння смерті іншій людині; 4) може бути у формі дії або бездіяльності; 5) вважається посяганням на життя іншої людини.

Перша ознака це наявність умислу. На мою думку, при вчиненні найтяжчого злочину, вина винної особи виявляється виключно у формі умислу. С. В. Бородін зазначав, що для того, щоб відмежувати вбивство від правомірного позбавлення життя і випадкового заподіяння смерті за відсутності вини, необхідно при визначенні вбивства вказувати на його винність [7, с. 7–8]. За допомогою цієї ознаки можна відрізнити вбивство від необережного заподіяння смерті, що в чинному КК України називається «вбивством з необережності» (ст. 119 КК України).

Наступна ознака – це протиправність. Ця ознака виражається саме у передбаченні того чи іншого діяння в Особливій частині КК України, тому діяння характеризується як злочинне. Відокремлення законом кримінальної протиправності як обов'язкової ознаки злочину – це вираження принципу законності в кримінальному праві: кримінальній відповідальності і покаранню підлягає лише особа, що вчинила таке суспільно небезпечне діяння, яке передбачене законом як злочин, перелік яких міститься в Особливій частині КК України.

Крім того, вбивство заподіює смерть іншій людині. Ця ознака закріплена у визначенні вбивства в ч. 1 ст. 115 КК України, де вказівкою на заподіяння смерті іншій людині підкреслено, що заподіяння смерті самому собі (самогубство) не розглядається як злочин, і в разі невдалої спроби суїциду особа не несе за це відповідальності. Крім того, ця ознака вказує, що позбавлення життя не людини, а якоїсь іншої живої істоти – не є вбивством. Згідно з чинним законодавством, охороні підлягає лише людське життя, незалежно від того, яку користь приносить ця людина суспільству.

Ще однією ознакою вважається, що вбивство може бути вчинено як у формі дії, так і у формі бездіяльності. При вчиненні умисного вбивства дії винної особи переважно фізичні і спрямовані на порушення анатомічної цілісності або функцій важливих органів іншої людини (нанесення ударів, вогнепальних поранень тощо). Вбивство також може бути вчинено за допомогою психічного впливу на потерпілого.

І остання ознака – вбивство є посяганням на життя іншої людини. Деякі науковці вважають, що розмежування в злочині основного й додаткового безпосереднього об'єкта проводиться не за ступенем значимості об'єкта, а залежно від його зв'язку з родовим об'єктом злочинів цієї групи. Життя людини є таким самим цінним як у тому випадку, коли воно є основним безпосереднім об'єктом певного злочину, так і в тому випадку, коли воно є додатковим безпосереднім об'єктом певного злочину.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити такий висновок, що вбивством слід вважати умисне або необережне протиправне діяння (дія чи бездіяльність), що посягає на життя іншої людини та заподіює їй смерть. Таке визначення, на мою думку, є доречним. Воно містить вказівки на суб'єктивну спрямованість діяння, на протиправність вбивства, адже можливі випадки правомірного заподіяння смерті іншій особі, які вбивством вважати не можна; на об'єкт посягання, адже заподіяння смерті іншій людині є ознакою не лише вбивства, а й деяких інших злочинів; на форму діяння, з якою може бути вчинено вбивство (дія чи бездіяльність).

Список використаної літератури

1. Борисов В. И., Куц В. Н. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации. Харків : Консум, 1995. 99 с.
2. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина : Курс лекцій. Київ : Знання, 2000. 772 с.
3. Короленко М. П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2002. 203 с.
4. Советское уголовное право. Часть Особенная : учеб. пособие / под ред. Е. А. Смирнова, А. Ш. Якупова. Киев, 1975. Вып. 1. 343 с.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341–14. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
6. Мамчур В. Проблема визначення поняття вбивства в кримінальному праві України. *Право України*. 1999. № 3. С. 71–73.
7. Бородин С. В. Ответственность за убийство: квалификация и наказание по российскому праву. Москва : Юрист, 1994. 246 с.